

Hanne Tyrmi sterkt assosiasjonsskapende skulpturer av bly fyller hele Kunstnernes Hus.

Det mystiske laboratoriet

ANMELDELSE | KUNST

Kåre Bulie

TALENDE: At hele utstillingen er oppkalt etter installasjonen «Hester dør stående», vitner om dens betydning. Objektene i den er på samme tid skumle (døden i tittelen er megetsigende) og sterkt fantasieggende. FOTO: ULI HOLZ, KUNSTNERNES HUS

Tungt som bly og lett som fuglen.

«Hanne Tyrmi: 'Hester dør stående'»

Kunstnernes Hus, Oslo | Står til 20. mars

For et tiår siden oppdaget Hanne Tyrmi (f. 1954) kunstneriske muligheter i blyet som var blitt til overs etter tetting rundt pipa der hun bodde. I et helt år arbeidet hun bare med dette materialet. Den norske kunstneren gjorde seg kjent med blyets egenskaper og oppdaget at det kan bli florlett, men også at det kan bankes i stykker.

«Blyet er grunnleggende bevegelig, det er lett å forme og banke til, men hvis man ikke skjønner hvordan bly skal behandles, klapper det sammen.

Man må være veldig sikker på hvor objektet begynner og slutter, for blyet lever sitt eget liv. Når lys og luft i rommet kommer inn, forandrer blyet seg. Det eldes, oksideres og får patina», sier Tyrmi i et intervju i publikasjonen som følger hennes aktuelle utstilling på Kunstnernes Hus. I tillegg er blyet giftig.

«**Hester dør stående**», som prosjektet heter, er kulminasjonen av Tyrmis arbeid med bly så langt og resultatet av en formidabel arbeidsinnsats i covid-perioden: Materialet preger over halvparten av verkene, og kunstneren har fått alle institusjonens visningsrom til rådighet. Så er da også utstillingen blitt hennes største noensinne. Allerede i 2014 viste Tyrmi sitt første blyarbeid, på Haugar-museet i Tønsberg, og i 2016 dukket det samme verket opp på Kunstnerforbundet. På Kunstnernes Hus stiller hun ut «Bakenfor skumringen» i det hun selv kaller dens «tredje fase»: en kraftfull, monumental «vegg» som med foldene sine minner om en gardin, og som takket være plasseringen i inngangsetasjen er det første publikum møter.

Gardinen er preget av skiftende farger og virkninger og leder, som flere av Tyrmis levende overflater, tankene mine til abstrakte Gerhard Richter-malerier. Tittelen kan gi landskapsassosiasjoner.

På Kunstnernes Hus fungerer verket også som romdeler og sperrer for ferdsel lenger inn. Møtet mellom det bastante materialet og følelsen av noe mykt, tekstillignende preger store deler av «Hester dør stående», på samme måte som den beslektede motsetningen mellom tyngde og letthet går igjen.

Utstillingen fortsetter øverst i trappen – på voldsomt vis: En gruppe omfangsrike blyobjekter som balanserer oppå hverandre og gir inntrykk av å kunne velte nedover mot gjesten på vei opp trappen når som helst, er døpt «Ras». Overlyssalene er komponert som kontraster, selv om bly preger begge to: Til venstre møter man en diger tegning i rommet, et storslått møte mellom

natur og kultur, skog og urbanitet: Tyrmi har gjenskapt de levende, ruglete overflatene til Nordmarkas trær i bly, lagt dem utenpå pvc-rør som et Berlin-opphold åpnet øynene hennes for, og hengt resultatet i kjettinger fra taket.

Det mystisk titulerte «De fleste veier finnes ikke på kartet» beveger seg på kryss og tvers i den store salen og dominerer den fullstendig: Takket være flere ledd vrir de tomme «trestammene» seg, og sammen danner de et elegant landskap i luften. Noen svever høyt oppe under taket, andre lener seg mot veggen. Også her fungerer blyobjektene som romdelere: Dette er skulpturer som kommanderer publikum til å bevege seg på bestemte måter.

Til høyre, derimot, har Tyrmi plassert en rekke individuelle verk. Mest umiddelbart slående er to stativer fulle av kroker som bærer ubestemmelige objekter. De effektfulle stålstativene leder straks tankene til slakteriet, og gjenstandene i det ene kan ganske visst gi assosiasjoner til kropper, et tema som på ulike måter vender tilbake i Tyrmis kunst.

Samtidig har mange av de hengende objektene i «Hester dør stående» noe proteseaktig ved seg. At hele utstillingen er oppkalt etter installasjonen, vitner om dens betydning.

Objektene i den er på samme tid skumle (døden i tittelen er megetsigende) og sterkt fantasieggende.

Mange av gjenstandene i stativet ved siden av ligner krukker eller fat – beholdere. I dette verket kombinerer den materialbevisste kunstneren dessuten blyet med ringer av lær. Også de spisse stålformene og det svarte ulltekstilet i «Mene Tekel» – kombinasjonen er i seg selv betegnende – varsler om noe truende. To blyverk like ved heter begge «Til overs» – en tittel som er nærliggende å lese som en observasjon om både materialer og mennesker. Den svevende installasjonen «Bleikeplassen», derimot, bringer inn en litterær referanse (til Tarjei Vesaas) og understreker ytterligere Tyrmis fascinasjon for objekter som henger. Stadig tar jeg meg i å undre på disse gjenstandenes vekt.

I det mindre rommet ut mot Slottsparken har Tyrmi plassert en stor kasse med smale, avlange åpninger i. Dersom man bøyer seg ned og ser inn, oppdager man grupper av små skur, de fleste av dem laget av papp og finér. Slik holder mennesker i slummen og favelaen til. Tyrmi har selv bodd i Brasil, India og Sør-Afrika og sett fenomenet på nært hold. Utsatthetstematikken

preger også andre verk i utstillingen, og det går dessuten en akse herfra til «Ras»-komposisjonen: Formmessig har «steinene» og de provisoriske boligene likheter. I mine øyne bryter likevel denne delen med resten og ender – i sin bokstavelighet – som utstillingsbidraget med færrest dimensjoner.

Helheten er uansett en seier for Tyrmi. Å få prege alle rom på en så prestisjetung institusjon – for en kunstner som til nå ikke har vært særlig synlig på de viktigste arenaene – er både en uvanlig ære og en utfordring. I hovedsalene lykkes hun virkelig.

At Sandra Mujingas utstilling på Munchmuseet vises utekstet, har skapt debatt. Også Tyrmi-verkene får, med unntak av en kort introduksjon i inngangspartiet, stå i fred for ord. Til tross for at arbeidene for mange vil se utradisjonelle ut og ved første øyekast kan virke tause, krever de i likhet med Mujingas ingen forkunnskaper for at man skal ha glede av dem. Jeg opplever dem ikke bare som formmessig interessante, men også som utpreget menneskelige – som kjennetegnet av mulighetene, det rike følelesspekteret og den eksistensielle undringen som Tyrmis poetiske titler fremhever: «Ti råd for å slutte å gråte», for eksempel, eller «Betroelser».

< Å få vite mer om kunstnerens praktiske arbeid med verkene, som vi gjør i det nevnte intervjuet med kunsthistoriker Line Ulekleiv, er nyttig. Men nå og da får jeg følelsen av at det Tyrmi forsøker å formulere muntlig om innholdet i dem, ikke er like ferdigtenkt som titlene hennes fremstår som. Noe av det forblir for vagt, andre poenger begrenser like mye som de åpner. De mektige arbeidene i «Hester dør stående» hører til den typen kunst som er rikere og mer ansporende enn det opphavspersonen selv sier om den. Jeg har allerede avlagt dem to besøk og vil gjerne tilbake igjen. >